

Beskrivningen av den politiska utvecklingen är också intressant. Medan 1920-talets rompolitik var uttalat exkluderande, inspirerad av rasbiologiska antipatier, var 1950-talets inkluderande men paternalistisk. Välfärdssveriges ledord gentemot romer och resande hette nu assimilering, men själva anförtraddes de inte något inflytande över utvecklingen. I stort sett hela 1900-talets rompolitik präglades också av stor undersöknings- och informationsinsamlingsiver, ofta med vetenskapligt tvivelaktiga metoder. Gång på gång skulle de endast några hundra individer som det var tal om registreras, mätas, räknas och artbestämmas. Till och med "kvartszigenare" skulle inkluderas i registren så sent som i 1954 års "Zigenarutredning". Objektiva kriterier för inkludering i dessa grupper var dock svåra att precisera. Så beslöt till exempel Socialstyrelsen år 1944, efter mycket tid och möda, att i begreppet "tattare" inkludera alla personer som av någon annan ansågs vara det.

Sellings beskrivande ansats (att ge en "mångfasetterad bild") befriar möjligen från striktare krav på urvalskriterier. Påståendet att ett "annat källmaterial, andra historiska skeenden och andra infallsvinklar kunde ha givit en annan bild" syftar säkerligen till att försäkra boken mot representativitetskritik. En tydligare motivering av urvalskriterierna hade dock ändå varit önskvärd, i synnerhet eftersom boken tar sig an så breda fält av både teori och praktik, och inkluderar ett så stort tidspann. Man kan också tycka att det ambitiösa empiriska upplägget hade kunnat bädda för en modigare analys. Boken beskriver snarare än förklarar. Varför skedde den stora omsvängningen i politiken på 1950-talet? Och varför förverkligades den tidigare i Sverige än i Norge och Västtyskland? Hur förhåller sig Sellings resultat till den internationella forskningen? Antiziganismens långlivade hegemoni är ett annat område som väcker frågor. Här lämnas dock läsaren med fler frågor än svar. Med andra ord finns här en utmärkt början till vidare forskning. Sellings bok har på ett förtjänstfullt sätt berett vägen.

King's College London

CECILIA NOTINI BURCH

Monika Djerf-Pierre & Mats Ekström (red.), *A history of Swedish broadcasting: Communicative ethos, genres and institutional change* (Göteborg: Nordicom 2013). 379 s.

Juhanni Wiio (red.), *Den finska televisionens milstolpar: Program och programproduktion under fem årtionden* (Göteborg: Nordicom 2014). 249 s.

Att det nyligen kommit två nationella översiktsverk med huvudfokus på tv-mediet – *A history of Swedish broadcasting* och *Den finska televisionens*

milstolpar – är knappast någon slump. I dag, när den analoga televisionen håller på att ersättas av den digitala, kan man snart blicka tillbaka på en avslutad epok där tv-mediet utgjorde en speglade, samlade och formande kraft. Även om det fanns fullt fungerande tv-apparater redan på 1920-talet förknippas televisionen vanligen med efterkrigsperioden; det var först under 1950-talet som tv blev ett massmedium i verklig mening. Tv-mediets betydelse under andra halvan av 1900-talet och början av 2000-talet är således rimligen betydande.

För svenskt vidkommande har en stor del av forskningen om tv-mediets historia genomförts inom ramen för Stiftelsen Etermedierna i Sverige, som nu är under avveckling. Syftet med stiftelsen, som bildades 1993, har varit att bedriva tvärvetenskaplig forskning om radions och televisionens utveckling i Sverige. Ett 60-tal forskare från olika discipliner har deltagit i projektet och tillsammans producerat 49 boktitlar. Det är huvudsakligen dessa som nu ligger till grund för *A history of Swedish broadcasting*, som alltså är en komprimerad, engelskspråkig version av drygt 20 års mediehistorisk forskning i Sverige.

Detta översiktsverks 16 kapitelförfattare är främst medieforskare, men även några filmvetare och statsvetare medverkar. Bokens 16 kapitel är indelade i fem block, vilka rymmer teman som teknikinnovationer, publikorientering och institutionella förändringar. Några kapitel berör på olika sätt radiomediet, men merparten av kapitelförfattarna är helt inriktade på tv. Den undersökta tidsramen varierar, men årtiondena strax efter kriget är något mer belysta. Liksom i svensk medie- och kommunikationsforskning i stort ges nyhetsjournalistiken stor plats; exempelvis skriver Monika Djerf-Pierre intressant om miljöjournalistiken i tv:s nyheter 1961–1973 medan Anna Maria Jönsson på ett belysande sätt undersöker konkurrens och kommersialisering på nyhetsmarknaden 1990–2004. Populära underhållningsprogram – exempelvis *Kvitt eller dubbelt*, *Hylands hörna* och *Melodifestivalen* – får dock betydligt mindre utrymme i denna översikt, vilket kan tyckas märkligt med tanke på det över tid betydande publika genomslaget. Att vissa luckor uppstår i ett större svep är dock oundvikligt.

Mer problematisk är kapitelförfattarnas balansgång mellan mediehistoria och kulturjournalistik. Problemet fanns redan i många av titlarna från Stiftelsen Etermedierna i Sverige och återkommer även i flera kapitel här. Leif Furhammars kapitel (en komprimerad version av en tidigare, utförligare studie) om efterkrigstidens svenska tv-dokumentärer är ett karaktäristiskt exempel. Kapitlet har varken några redovisade teoretiska utgångspunkter eller någon motivering av materialurvalet. Dessutom är hänvisningarna till det undersökta materialet få. Därför blir Furhammars bidrag mer av kulturjournalistisk essä än en vetenskaplig undersökning. Med tanke på att detta

är ett sammanhang med vetenskapliga anspråk blir det märkligt.

Över huvud taget är urvalet av behandlade program i detta översiktsverk ofta problematiskt. Som filmvetaren Mats Björkin tidigare har påpekat är den befintliga tv-historiska forskningen i Sverige alltför ofta nostalgisk och anekdotisk. Dessutom är det samma program som återkommer. Åtminstone delvis torde detta ha att göra med att forskningen är utelämnad åt SVT:s egen arkiverings- och tillgänglighetspolitik (Se Mats Björkin, "I begynnelsen var public service", *Svenska Dagbladet* 21 november 2008). Styrkan i *A history of Swedish broadcasting*, men i ännu högre grad i den övriga forskningen från Stiftelsen Etermedierna i Sverige, ligger i stället i den organisationshistoriska biten, som är utförligt behandlad.

Den finska televisionens milstolpar är ett finskt parallellverk till nämnda svenska forskning. Liksom sin svenska motsvarighet är denna finländska översikt en komprimerad och översatt version av en mer omfattande textmassa, i detta fall en finskspråkig förlaga om den finländska televisionens programhistoria från 1950-talet fram till det digitala skiftet strax efter 2000. De 19 medverkande kapitelförfattarna i detta översatta översiktsverk är främst universitetsanknutna forskare, dock med mer samhällsvetenskaplig än medievetenskaplig inriktning. Några är också yrkesverksamma vid Rundradio ab (Finlands public service-bolag).

Boken 16 kapitel är indelade i fyra tematiska block, som behandlar följande teman: televisionens födelse i Finland, tv-utbudets former och värderingar, tv som informationsförmedlare och debattör samt underhållning och drama i tv. Till skillnad från den svenska motsvarigheten är denna bok alltså helt inriktad på tv, radiomediet nämns bara i förbigående. Stor vikt har lagts vid den tidiga finländska televisionen, i flera kapitel är det fråga om onödiga omtagningar av samma fakta.

Perspektiven i *Den finska televisionens milstolpar* påminner i övrigt en hel del om de som finns i det svenska översiktsverket; liksom där ges nyhetsbevakningen mer plats än underhållningsprogrammen och liksom där beskrivs de organisatoriska förändringarna i detalj. Flera av kapitlen – exempelvis Raimo Salokangas bidrag om hur den allmännyttiga och den kommersiella televisionen samverkade – ger en god introduktion till finländsk tv-historia. Samtidigt finns det även i detta översiktsverk flera problem. Mest iögonfallande är frånvaron av direkta hänvisningar till själva programmen – det här ska ju ändå vara en programhistoria. I stället bygger många av kapitlen på intervjuer, varför boken ofta får karaktären av anekdotisk minneskavalkad snarare än en faktisk studie av själva programmen. Precis som i det svenska översiktsverket finns det även stundtals – exempelvis i Veijo Hietalas kapitel om tv-underhållning – ett kulturjournalistiskt recenserande anslag, kanske för att boken även vänder sig till allmänheten. I några kapitel finns

teoretiska ansatser, men generellt sett är denna tv-historiska översikt mer deskriptivt introducerande än grundligt analyserande.

Som helhet erbjuder alltså både *Den finska televisionens milstolpar* och *A history of Swedish broadcasting* något bristfälliga men intressanta tv-historiska introduktioner. Det ligger i överblickandets natur att en del måste utelämnas, något redaktörerna också själva påpekar. En mer övergripande invändning mot båda dessa översiktsverk är dock att de är alltför snävt nationella; televisionens framväxt under 1900-talet är rimligen i minst lika hög grad en internationell process. Det hade gått att göra betydligt mer av influenserna från särskilt USA, efterkrigstidens stora tv-nation.

Ett annat övergripande problem i båda översiktsverken är den alltför partikulära synen på olika medietyper. I internationell, mediehistorisk forskning betonas ofta hur exempelvis radion formade den tidiga televisionen. Begrepp som remediering, intermedialitet och mediasystem – som öppnar för analyser av förbindelser mellan olika slags medietexter – saknas i de här recenserade översiktsverken. Öppningarna för fortsatt tv- och mediehistorisk forskning i Sverige och Finland torde alltså vara många.

Umeå universitet

PETTER BENGTSSON

Tommy Gustafsson, *Det var en gång: Historia för barn i svensk tv under det långa 1970-talet* (Malmö: Universus Academic Press 2014). 215 s.

Att återigen få stifta bekantskap med barndomens tv-serier är alltid ett kärt nöje, och för den historieintresserade blir mötet särskilt trevligt när det består av 1970-talets historiska serier; *Huset Silvercronas gåta*, *Trälarna*, *Projekt 44* och den franska tecknade serien *Det var en gång*.

Just 1970-talet har det senaste decenniet blivit måltavla för en omfattande medial granskning som pendlar mellan nostalgi och kritik. De starkaste känslorna väcks kanske, för vad många i dag uppfattar som en statsstyrd vänsterpropaganda i 1970-talets litteratur och framför allt tv.

Författaren till *Det var en gång*, Tommy Gustafsson, faller inte i den fäl-lan. I stället låter han föreställningarna om 1970-talet utgöra en intressant bakgrund till en filmvetenskaplig och historiedidaktisk analys av de ovan nämnda tv-serierna. Materialet består, förutom tv-serierna, av den dåtida debatten och både nutida och dåtida forskning. Till materialet har Gustafsson också lagt nutida kommentarer om serierna på olika internetforum, vilket gör att han via människors minnen kan ge en komplex bild av den effekt tv-serierna kan tänkas ha haft på de dåtida barnen.